

บทที่ 4

ชีวประวัติและบทบาทของซัยควันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์

4.1 ชีวิตในวัยเยาว์

วันมุหัมมัดเซาะซีร์ อับดุลลอฮ์ (1992 : 12 – 15) กล่าวว่า ซัยควันอะหมัด บิน วันมุหัมมัดซัยนุ บิน วันมุสฎาะฟา บิน วันมุหัมมัด อัล-พะฎอนีย์ เกิดเมื่อวันที่ 5 เดือนชะอฺบาน ฮ.ศ.1272 ตรงกับ 10 เมษายน 2399 ณ บ้านริมแม่น้ำยามู อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี ซัยควันอะหมัดเกิดปีเดียวกันกับการสิ้นพระชนม์ของสุลต่านมุหัมมัด (ตั้งกูบือซาร์ เจ้าเมืองกลันตัน) สุลต่านองค์แรกของพระราชวังจะบังติกอปัตตานี เมื่ออายุ 4 ปี ท่านได้ร่วมเดินทางกับบิดาและมารดาไปพำนัก ณ มหานครมักกะฮ์

บันทึกหลายเล่มได้กล่าวถึงชื่อที่เป็นทางการของซัยควันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ คือ อัล-อาลิม อัล-อัลลามะฮ์ อัล-ซาคีย์ ซัยควะฮ์มัด บิน มุหัมมัดซัยนุ บิน มุสฎาะฟา อัล-พะฎอนีย์ (Hj.Wan Mohd. Shaghir Abdullah, 1990 : 33)

อีกทั้งยังเป็นที่ยู่อักในนาม โต๊ะพะรีดะฮ์ ตามชื่อหนังสือที่ท่านเขียนชื่อกิตาบพะรีดะฮ์ อันทรงอิทธิพลและมีชื่อเสียงในสถาบันปอเนาะของคาบสมุทรมลายู

วันมุหัมมัดเซาะซีร์ อับดุลลอฮ์ (1990 : 34-35) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวของซัยควันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ ว่า บิดาท่านชื่อซัยควันมุหัมมัด ไชนัลอะบีดีน ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น วันมุหัมมัดซัยนุ อัล-พะฎอนีย์ ท่านเกิดใน ฮ.ศ.1233 (พ.ศ.2360/ค.ศ.1817) ที่ปอเนาะสะนะอญญารุปัตตานีดารุสสลาม

มารดาของซัยควันอะหมัดชื่อวันจิ บินติ วันมุหัมมัดซอและหุ อัล-พะฎอนีย์ บิน วันอับดุลละฎีฟ (วันเต๊ะฮ์) เคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกลาโหมของปัตตานีดารุสสลาม

ปู่ของซัยควันอะหมัด คือ ซัยควันมุสฎาะฟา บิน มุหัมมัด บิน มุหัมมัดซัยนุ บิน ลือบัยวันมุซา อัล-พะฎอนีย์ ชื่อย่อคือ เปาะอันญ์วันปา

นอกจากนี้มุหัมมัดเซาะซีร์ อับดุลลอฮ์ (2000 : 5) ยังระบุว่า ซัยควันมุสฎาะฟา “คุณปู่” ของซัยควันอะหมัด เคยดำรงตำแหน่งแม่ทัพของสุลต่านปัตตานี (สุลต่านตวันสุหลง) เป็นคนนำพันธุ่างพาราเข้ามาปลูกในเมืองปัตตานีเป็นคนแรก ในปี พ.ศ.2360/ค.ศ.1817 ท่านเปิดปอเนาะ

ป็นดังคายน จนได้รับการขนานนามว่า โต๊ะป็นดังคายนที่ 1 สุสานของท่านอยู่ที่บ้านป็นดังคายน ม.1 ต.สะนอ อ.ยะรัง จ.ปัตตานี ใกล้ๆ กับบ่อน้ำล้นละตุลกอัคร

มุหัมมัดเซาะมิร อับดุลลอฮฺ (1998 : 130-131) ระบุว่า ชัยควันอะหมัด ได้เขียนวันเกิดของตัวเองในหนังสือของท่านชื่ออะดิเกาะตุลอัซฮารุ วัลรอยะฮีน (HADIQATUL AZHAR WAR RA YA HIN) ว่า

“ข้าพเจ้าเกิดในช่วงรุ่งอรุณของวันศุกร์ที่ 5 ชะอฺบาน ฮ.ค.1272 (10 เมษายน พ.ศ. 2399/ค.ศ.1856) ปีมะโรงงูใหญ่ สถานที่เกิดริมแม่น้ำยามู (ปัจจุบันเป็นเขตเทศบาลตำบลยามู อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี)”

เมื่อใกล้คลอด นางวันจิ มารดาของชัยควันอะหมัด ได้ฝันในคืนวันศุกร์ว่า นางเห็นมันสำปะหลังเต็มพื้นดินกระจัดกระจาย แล้วงอกออกผลมากมายเต็มแผ่นดิน นางวันจิ ฝันเช่นนี้ติดต่อกันทุกคืนวันศุกร์ เป็นเวลา 3 สัปดาห์ และสัปดาห์ที่ 4 นางก็ให้กำเนิดบุตร ตั้งชื่อว่าวันอะหมัด เมื่อ ชัยควันอะหมัด อายุได้ 2 ขวบ ท่านก็เริ่มเรียนรู้วิชาพื้นฐานของศาสนาอิสลาม ในวัยเด็ก ชัยควันอะหมัดเป็นเด็กที่มีนิสัยสงบเรียบร้อย ชอบอยู่เงียบๆ ท่องตำราต่างๆ อย่างจริงจัง ชอบอ่านและท่องตำราเป็นเวลานานนับสัปดาห์ บุคลิกและนิสัยใจคอหลายๆ อย่างเปรียบเสมือนอิหม่ามซาฟีอีก็ว่าได้

บิดามารดาของท่านพาท่านเดินทางไปพำนัก ณ มหานครมักกะฮฺ ช่วงเวลาที่อยู่ ณ มหานครมักกะฮฺ ชัยควันอะหมัดเป็นคนเงียบขรึม ไม่ค่อยเอาใจใส่กับการเรียน จนทำให้บิดามารดาของท่านไม่สบาย แต่ทั้งสองก็แปลกใจที่เมื่อมีคำถามเกี่ยวกับวิชาความรู้ต่างๆ บุตรของตนกลับสามารถตอบได้ฉะฉาน ชัยควันอะหมัดสามารถจดจำหลักไวยกรรมและเนื้อหาสาระเกี่ยวกับศาสนาได้เป็นอย่างดี บรรดาครอบครัวอูละมาอจากปัตตานีและกลันตันต่างก็เชื่อว่าชัยควันอะหมัดได้รับความรู้ จากการคลไจ (Ilmu Ladunni) จากอัลลอฮฺ สุบหานูฮูวะตะอาลา

ในช่วงวัยรุ่นชัยควันอะหมัดมีเพื่อนสนิทชาวชวาชื่อ อะหมัด คะหฺลัน เพื่อนคนนี้เป็นคนขยันเรียนหนังสือ จนเป็นเหตุให้ชัยควันมุหัมมัดชัยนุ ผู้เป็นบิดาของชัยควันอะหมัด เคยกล่าวกับชัยควันอะหมัดว่า “หากเจ้าเกียจคร้านเรียนหนังสือ พ่อจะให้เจ้าดื่มน้ำปีศาจของเพื่อนเจ้าอะหมัด คะหฺลัน” (Wan Mohd. Shaghir Abdullah, 2005:38-41)

4.1.1 เชื้อสายและวงศ์ตระกูล

อิสมาอีล เจ๊ะดาวูด (1988 : 55 – 56) ได้กล่าวถึงเชื้อสายและวงศ์ตระกูล ชัยควันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ ว่า

“ซัยควันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ เป็นทายาทมาจากนักเผยแผ่อิสลาม ที่เดินทางมาจากอะญอรอเมาดู ประเทศเยเมน กล่าวกันว่าต้นตระกูลของซัยควันอะหมัด มีเชื้อสายมาจากไซยิดินา อับบาต อิบนู อับดุลมุฏเฏาะลิบ ซึ่งเป็นอาของท่านนบีมุฮัมมัด คือลัลลุลอฮูอะลียะฮ์วะสัลลัม และคอดีพะฮู ไซยิดินาอุษมาน บิน อัฟฟาน”

ท่านได้รับการศึกษาในระยะแรกจากบิดาของท่านเองหลังจากนั้นได้ศึกษากับอาของท่าน คือซัยควันอับดุลกอดีร หรือ ที่รู้จักกันในนาม “ไต่ะบีนดิงดาฮอที่ 2” ซึ่งเป็น ไต่ะครูที่ได้รับความเชื่อถือจากชาวปัตตานีเป็นอย่างมากในกลาง คริสต์ศตวรรษ ที่ 19 (Ismail Che Daud,1988:128)

วันมุฮัมมัดเซาะฆีร์ อับดุลลฮู (2000 : 41) กล่าวว่า ซัยควันอะหมัดมีสายสัมพันธ์ทางครอบครัวกับอุละมาหรือนักวิชาการอิสลามกลันตัน หากมองในแง่ประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองและวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ และวิถีการดำเนินชีวิตของชาวปัตตานีกับชาวกลันตันจะเห็นได้ว่าไม่มีความแตกต่างใดๆ เลย ทั้งสองเมืองน่าจะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏบางประการต้องยอมรับว่าอุละมาบางท่านได้ต่อท้ายชื่อของตนด้วยคำว่า อัล-พะฎอนีย์ หรืออัล-กลันตานิ ทั้งๆ ที่ตัวเองอยู่ในอีกประเทศหนึ่งทั้งนี้เพราะความรู้สึกผูกพันและความต้องการแสดงให้เห็นถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้ผู้คนภายนอกได้รับรู้ ประกอบกับการไปมาหาสู่ความเป็นญาติพี่น้องที่มีอยู่ในสายเลือดของทั้งสองเมืองที่ผสมกลมกลืนกันมากจนมีความรู้สึกเหมือนมาจากถิ่นเดียวกัน

ความผูกพันของซัยควันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ กับชาวกลันตันนอกจากทางความรู้สึกแล้วท่านยังมีสายเลือดเป็นชาวกลันตัน เพราะมารดาของท่านเดิมเป็นชาวปาเสมัสในรัฐ กลันตัน มีเชื้อสายมาจากซัยคุเซาะฟีฮุดดีน อัล-อับบาต ซึ่งได้รับการยกย่องว่า “ไต่ะพะกีศศิราฎา” (นักนิติศาสตร์ประจำราชสำนัก) ในรัชสมัยของสุลต่านมุฮือฟฟิร ชาห์ นอกจากนี้ซัยควันอะหมัดยังเป็นผู้ก่อตั้งสมาคมอุละมาอุปตานีในมหานครมกกะฮ์ เมื่อ ค.ศ.1884 นับเป็นการกำเนิดสมาคมครั้งแรกของโลกมลายูที่ได้จัดตั้งกันขึ้นมา และท่านยังเป็นอุละมาอร่วมสมัยกับซัยคุมุฮัมมัด อับดุล (Syeikh Muhammad Abduh) นักปฏิรูปผู้ยิ่งใหญ่ของประเทศอียิปต์อีกด้วย (2000 : 41)

บทบาทและความสามารถในการด้านการศึกษาและการเมืองของซัยควันอะหมัดได้รับการยอมรับจากอุละมาและสุลต่านที่ปกครองในแหลมมลายูภาคเหนือ เช่น ปตานี กลันตัน และตรังกานูที่น่าสนใจมากก็คือ ปี ค.ศ.1902 (พ.ศ.2445) ภายหลังจากปฏิรูปการเมืองการปกครองของราชอาณาจักรสยาม บรรดาสุลต่าน 7 หัวเมืองและเจ้าเมืองต่างๆ ในราชอาณาจักรสยามถูกยกเลิกเพื่อให้ผู้ว่าราชการจังหวัดจากส่วนกลางไปทำหน้าที่แทนเจ้าเมืองต่างๆ นั้น ซัยควันอะหมัด

อัล-พะฎอนีย์ จึงแนะนำให้ศิษย์เอกของท่าน คือ โต๊ะกือนาลี (ฮัจญีมุหัมมัดยูซุฟ บิน อะหมัด อัล-กือนาลี) และโต๊ะยาโง๊ะ (ควันฮัจญีมุคฮัซซัน บิน ปังลิมา มุนัสเจอร์ม กลันตัน : Tuan Hj. Mat Hassan B. Panglima Munas Jeram Kelantan) แห่งรัฐกลันตัน กลับมาตุภูมิเพื่อปกป้องกลันตัน ซ็อรัมบีมกกะฮู (ระเบียงแห่งมกกะฮู) ให้รอดพ้นจากภัยรุกรานของอังกฤษ จึงทำให้ชาวกลันตัน ร่วมมือกับโต๊ะยาโง๊ะต่อสู้กับทหารของอังกฤษและท้ายที่สุดโต๊ะยาโง๊ะได้ตายชะฮีดในสนามรบ ส่วนโต๊ะกือนาลี อุละมาอ์ที่โด่งดังของกลันตันได้สืบทอดเจตนารมณ์ของซัยควันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ โดยก่อตั้งหนังสือพิมพ์ป็องกาโชะฮู (Pengasuh) พิมพ์แพร่หลายในรัฐกลันตันจนถึงปัจจุบัน (Nik Anuar Nik Mahmud, 1999 : 22-23)

4.1.2 การศึกษา

ภายหลังที่ซัยควันอะหมัดได้ศึกษาที่มหานครมกกะฮูแล้ว ท่านก็ได้เดินทางไปศึกษาต่อที่ประเทศปาเลสไตน์ ที่เมืองเยรูซาเล็ม ระหว่างการเดินทาง ท่านจำเป็นต้องดื่มน้ำปัสสาวะของตนเอง เพราะขาดน้ำดื่ม เมื่อถึงเยรูซาเล็ม ท่านเข้าเรียนวิชาการแพทย์ ท่านได้รับการบันทึกไว้ว่าเป็นชาวมลายูคนแรกที่เรียนวิชาการแพทย์ ซัยควันอะหมัดได้แต่งตำราวิชาการแพทย์ที่ชื่อ “Tayyib al - Ihsan Fi Thibbil Insan” ในเมือง เยรูซาเล็มท่านได้เรียนวิชาศาสนาอิสลามด้วย ท่านมีโอกาสดังนี้เป็นสหายกับไซยิดยูซุฟ อันนิบฮานนี เจ้าของหนังสือ อัล อันวารุล มุหัมมะดียะฮู

ครั้งเมื่อซัยควันอะหมัด เดินทางกลับถึงมหานครมกกะฮูฝ่ายบิดามารดา ก็รู้สึกแปลกใจที่เห็นบุตรชายมุ่งแต่สนใจวิชาการแพทย์และการผลิตยา ไม่ปรากฏวิแวว่าซัยควันอะหมัด จะปฏิบัติตนเป็นอุละมาอ์ จนเป็นเหตุให้บิดาร้องไห้

ซัยควันอะหมัดได้ศึกษาต่อด้านศาสนาอิสลามเทียบเท่ากับอุละมาอ์ปตานีในอดีต เช่น ซัยควาดูค อัล-พะฎอนีย์ และท้ายที่สุดซัยควันอะหมัดได้ตัดสินใจอย่างแน่วแน่ที่จะเดินทางไปศึกษาต่อ ณ กรุงไคโร ประเทศอียิปต์ เพราะท่านทราบดีว่าที่นั่นเป็นศูนย์กลางความรู้ด้านอิสลามที่ยิ่งใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งชื่อเสียงและเกียรติภูมิของมหาวิทยาลัยอัล-อัซฮัร ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่เก่าแก่ที่สุดของโลกอิสลาม จากนั้นท่านก็ได้เดินทางไปสู่ประเทศอียิปต์ ก่อนจะจากบิดา มารดา และครอบครัว ท่านได้กล่าวว่า “ลูกจะใช้เสื้อผ้าสองตัวและจะไม่ผูกผ้าซึรบัน (ผ้าพันศีรษะ) ที่มีหางยาวเหมือนอุละมาอ์ปตานี หากลูกศึกษาไม่สำเร็จ”

ท่านเดินทางไปอียิปต์ด้วยการเดินเท้า เมื่อถึงแม่น้ำไนล์ ท่านทูลพระมหากัมบิร พระมหาคัมบิรอัล-กรูอานไว้ แล้วจึงว่ายน้ำข้ามแม่น้ำไนล์ เมื่อได้ศึกษาต่อ ณ มหาวิทยาลัยอัล-อัซฮัร ท่านซักผ้าสองวันต่อครั้ง เสื้อผ้าและโสร่งท่านใช้สวมใส่จนจบการศึกษา ในช่วงเวลาที่

ท่านศึกษา ณ กรุงไคโร ท่านรับประทานโรตีแห่งวันละ 4 แผ่น สองแผ่นทานกลางวัน และอีกสองแผ่นทานกลางคืน ท่านจะแบ่งโรตีนี้ให้กับนักศึกษาที่ยากจนเช่นท่านด้วย ว่ากันว่าโรตีที่ท่านได้รับ ทุกวันก็จะเป็น โรตีที่บรรดาลูกศิษย์ที่มาเรียนกับท่าน โดยตรงในมัศยิดอัล-อัสฮัรเป็นผู้ให้ ชัยควัน อะหมัด อัล-พะฎอนีย์ นับเป็นชาวเอเชียอาคเนย์คนแรกที่มีโอกาสเรียนต่อในประเทศอียิปต์ จากนั้นท่านก็ได้เดินทางกลับไปยังมหานครมักกะฮ์เพื่อสอนวิชาศาสนาและแต่งตำรา บรรดาลูกศิษย์ของท่านหลายคนได้ไปศึกษาต่อที่อียิปต์ (Hj.Wan Mohd. Shaghir Abdullah, 2005:42-44)

4.1.3 ชีวิตครอบครัว

ในหนังสือ Fatawa tentang Binatang Hidup Dua Alam ของชัยควันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ ซึ่งเรียบเรียงใหม่โดยวันมุหัมมัดซะอะฆิร อับดุลลอฮ์ (1990 : 53) ได้ระบุเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวของชัยควันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ว่า ชัยควันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ ผ่านการสมรส 2 ครั้งด้วยกัน ครั้งแรกท่านสมรสกับนางวันกัลซุม บินดี ฮัจญ์วันอิสมาอีล ชาวหมู่บ้านกรือเซะ ปตานี มีบุตรและธิดา 2 คน คือ

1. ฮัจญ์วันอิสมาอีล คะโตะบูตัตติรรม
2. ฮัจญะฮ์วันฟาฎิมะฮ์ เสียดชีวิตที่ท่าอิฐ นนทบุรี

ชัยควันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ สมรสครั้งที่ 2 กับ ฮัจญะฮ์ซัยดีซะอะฮ์ บินดี ชัยควัน อับดุลลอฮ์ ซึ่งเป็นหลานสาวของชัยควันมุหัมมัด บิน อิสมาอีล อัค-ควาฎิย อัล-พะฎอนีย์ (ชัยควันมุหัมมัด กือจ อัล-พะฎอนีย์) มีบุตรธิดา 4 คน คือ

1. ฮัจญะฮ์วันไชนับ (มารดา ของ Hj.Wan Mohd. Shaghir Abdullah)
2. วันนาฟีซะฮ์
3. วันมุหัมมัดซอและหุ
4. วันมุหัมมัดนุร

ทายาทของชัยควันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ มีดังต่อไปนี้

1. วันอิสมาอีล สัตติพันธ์ อดีตคะโตะบูตัตติรรมจังหวัดปัตตานี ถึงแก่กรรมที่ บ้าน ยามู อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี เมื่อปี พ.ศ.2500/ค.ศ. 1957 มีบุตรธิดา 8 คน คือ

- ฮัจญะฮ์วันอาอิซะฮ์ สมรสกับฮัจญ์วันอิสมาอีล บิน ฮาวัน อดีตคะโตะบูตัตติรรมจังหวัดยะลา และเบตง ต่อมามีบุตรชื่อ คะโตะอาชีซ เบ็ญฮาวัน
- ฮัจญะฮ์วันกัลซุม

- ฮัจญะฮ์วันนาฟีชะฮ์
- ฮัจญะฮ์วันไชนับ
- วันมูสฎาะฟา (พ.ศ.อ. ประเสริฐ สัตติพันธ์)
- วันอับดุลเราะฮ์ดีด
- วันฟารีดะฮ์
- วันเฟาะฮ์ยะฮ์

2. ฮัจญะฮ์วันฟาฎิมะฮ์ บินติ ชัยคุวันอะหมัด สมรสกับฮัจญะฮ์มุหัมมัดนุรุ บิน ชัยคุวันอับดุลละฎีฟ อัล-พะฎอนีย์ (ปอเนาะท่าอิฐ) มีธิดาชื่อ ฮัจญะฮ์วันนาฟีชะฮ์ สมรสกับฮัจญะฮ์นุรุ ฮัจญะฮ์อะหมัด ปอเนาะเซอริเดะ ต.สะควา อ.ยะรัง จ.ปัตตานี

3. ฮัจญะฮ์วันไชนับ บินติ ชัยคุวันอะหมัด สมรส กับฮัจญะฮ์วันอับดุลลอฮ์ บิน ฮัจญะฮ์วัน อับดุลเราะฮ์มาน (เดิมเป็นชาวยะโฮร์/รีเยา) มีบุตรและธิดา 12 คน บุตรบางท่านมีผลงานทางด้านงานเขียนตำรา เช่น

- ฮัจญะฮ์มุหัมมัดเซาะฆิร ผู้บุกเบิกการเขียนชีวประวัติของอุละมาอ์ในเอเชียอาคเนย์ ท่านเริ่มงานด้านนี้ ตั้งแต่อายุ 12 ปี จนถึงปัจจุบัน (Hj.Wan Mohd. Shaghir Abdullah, 1990: 53-54)

วันมุหัมมัดเซาะฆิร อับดุลลอฮ์ (1990 : 55-59) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวของ ชัยคุวันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ดังนี้

บันทึกสาแหรกทางครอบครัวของชัยคุวันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ ที่มีชื่อเสียงและผลงานด้านการเผยแผ่อิสลาม รวมทั้งสถาบันปอเนาะ ดังนี้

1. ชัยคุวันมุหัมมัดชัยนุ บิน วันมูสฎาะฟา บิดาของชัยคุวันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ สอนหนังสือในมัสยิดอัล-หะรอม มหานครมักกะฮ์

2. ชัยคุวันอับดุลกอดีร์ บิน วันมูสฎาะฟา (โต๊ะบีนดังดาฮ์ที่ 2) อุละมาอ์แห่งปอเนาะ บีนดังดาฮ์ เป็นปอเนาะที่มีชื่อเสียง มีนักศึกษาจากเอเชียอาคเนย์มาศึกษาเป็นจำนวนมาก ท่านผู้นี้มีศักดิ์เป็นอาของชัยคุวันอะหมัด

ชัยคุวันอับดุลกอดีร์ (โต๊ะบีนดังดาฮ์ที่ 2) มีลูกหลานเป็นอุละมาอ์ดังนี้

- ชัยคุวันอิสมาอีล บิน วันอับดุลกอดีร์ อัล-พะฎอนีย์ (พ.ศ.2425-2508/ค.ศ. 1882-1965) (ปะดอแอมักกะฮ์) เป็นลูกพี่ลูกน้องกับชัยคุวันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ ท่านสอนหนังสือที่มัสยิดอัล-หะรอม มหานครมักกะฮ์ยาวนานถึง 50 ปี ท่านเป็นพ่อตาของโต๊ะครูฮัจญะฮ์อับดุลเราะฮ์มาน บิน อะหมัด (โต๊ะพ่อมิ่ง) อ.ปะนาระ จ.ปัตตานี ท่านแต่งกิตาบชื่อ บากูเราะฮ์ อัล-อะมานีย์

- ชัยควันอับรอฮีม บิน วันอับดุลกอเคิร (ปะจูเฮง) เป็นลูกพี่ลูกน้องกับชัยควันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ ท่านเปิดปอเนาะที่บ้านฆาญาะฮุมมาตี บินดิง รัฐเคดาห์ มาเลเซีย ลูกศิษย์ที่มีชื่อเสียง คือ ชัยควันอับดุลกอเคิร บิน อับดุลมูฏฏาะลิบ อัลมันดีลิ่ง อินโดนีเซีย ชัยควันอับรอฮีมมีผลงานทางวิชาการ คือ กิตาบชื่อ ฟัตฮุลญะลีล

- คุณวันฆูรฮัจญ์อับดุลกอเคิร บิน อิสมาอีล สะนอ มารดาชื่อ วันมีเนาะฮู บินดิ ชัยควันอับดุลกอเคิร (โต๊ะบีนดิงดาฮอที่ 2) ท่านเป็นหลานตาของโต๊ะบีนดิงดาฮอที่ 2 ท่านเริ่มสอนครั้งแรกที่ปอเนาะสะนอ ต่อมาได้เปิดปอเนาะที่บ้านนัคโต๊ะมง นิงบารู อ.เมือง จ.ยะลา ท่านแต่งตำราชื่อ อิบบานะตุลอิรอรอบียะฮู เป็นตำราที่อธิบายตัวบทของอัล-ฟัตวา อัล-พะฎอนีย์ยะฮู ซึ่งแต่งโดยชัยควันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์

- คุณวันฆูรฮัจญ์วันอับดุลหะมิด บิน ฮัจญ์วันอิคริส เตอลาฆอซิมบีตัน (นัคตันมะฆาม อ.ยะรัง จ.ปัตตานี) มารดาชื่อ ฮัจญ์ฮะวันอาฮิยะฮู บินดิ ชัยควันอับดุลกอเคิร (โต๊ะบีนดิงดาฮอที่ 2) ท่านเป็นหลานตาของโต๊ะบีนดิงดาฮอที่ 2 ภรรยาชื่อฮัจญ์ฮะวันมรัฮัมเป็นเหลนของชัยควันอับดุลละฎีฟ บิน วันมูสฎาะฟา อัล-พะฎอนีย์ ปอเนาะทำอิฐ คุณวันฆูรฮัจญ์วันอับดุลหะมิดเป็นผู้สานต่อปอเนาะคือลาฆอซิมบีตันซึ่งเปิดโดยปู่ของภรรยาชื่อ ฮัจญ์วันอิสฮาก บิน ชัยควันอับดุลละฎีฟ บิน มูสฎาะฟา ปอเนาะทำอิฐ จังหวัดนนทบุรี

- คุณวันฆูรฮัจญ์มุหัมมัด บิน อิคริส ปอเนาะบรือมิน ท่านเป็นศิษย์ของชัยควันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ ภรรยาชื่อฮัจญ์ฮะวันเศาะฟียะฮู บินดิ ชัยควัน อับดุลกอเคิร (โต๊ะบีนดิงดาฮอที่ 2) ท่านสอนที่ปอเนาะบรือมิน ต.ยามู อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี ต่อจากพี่ชายคือโต๊ะสะแต ปอเนาะบรือมินเป็นปอเนาะที่มีอายุยาวนานกว่า 100 ปี มีชื่อเสียงโด่งดังเท่ากับปอเนาะโต๊ะเกือนาลี รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย

- คุณวันฆูรฮัจญ์มุหัมมัด บือแซง บิดาชื่อ ฮัจญ์วันยูซุฟ บิน ชัยควันอับดุลกอเคิร (โต๊ะบีนดิงดาฮอที่ 2) ท่านเปิดปอเนาะที่บ้านบือแซง ต.สะเตง อ.เมือง จ.ยะลา ท่านเป็นลูกศิษย์ของคุณวันฆูรฮัจญ์อับดุลกอเคิร สะนอ ท่านมีบุตรที่เป็นนักวิชาการด้านศาสนา คือ ดร.วันอับดุลกอเคิร วันมูสฎาะฟา

3. ชัยควันอับดุลละฎีฟ บิน วันมูสฎาะฟา เปิดปอเนาะที่หมู่บ้านทำอิฐ จ.นนทบุรี (โรงเรียนทำอิฐศึกษา ต.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี)

ชัยควันอับดุลละฎีฟ บิน วันมูสฎาะฟา มีทายาทที่สืบสานปอเนาะดังนี้

- คุณวันฆูรฮัจญ์วันอิสฮาก บิน วันอับดุลละฎีฟ อัล-พะฎอนีย์ เปิดปอเนาะที่คือลาฆอ ซิมบีตัน นัคตันมะฆาม ต.เมาะมาวี อ.ยะรัง จ.ปัตตานี) ต่อมาปอเนาะแห่งนี้ได้รับการสานต่อโดยบุตรของท่านที่ชื่อซัมซุดดีนและเหลนเขยคุณวันฆูรฮัจญ์วันอับดุลหะมิด บิน วันอิคริส

- คุณวันฉูรุฮัจญ์วันอะหมัด บิน วันอับลดุลละฎีฟ อัล-พะฎอนีย์ หลังจากทิ้งบการศึกษาที่ มหาวิทยาลัยกกะฮู ท่านได้เดินทางไปกัณฑ์ ประเทศมาเลเซีย และทำการสอนที่ ปอเนาะปูเลาจอนคอง รัฐกัณฑ์

- คุณวันฉูรุฮัจญ์วันยะหุยา บิน วันอิสมาอีล บิน วันอับลดุลละฎีฟ อัล-พะฎอนีย์ ท่านเป็น อุละมาอู ที่มีชื่อเสียงของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล นับเป็นทายาทของ ชัยคุอับลดุลละฎีฟ ผู้เป็นอาของชัยคุวันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ ปัจจุบันปอเนาะทำอิฐได้พัฒนา เปลี่ยนแปลงเป็น โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ที่รู้จักกันในนาม โรงเรียนทำอิฐศึกษา ตำบล ทำอิฐ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี

4. ชัยคุวันดาวูด บิน วันมุสฎาอะฟา เป็นอุละมาอูที่มีชื่อเสียงของมัศยิดอัล-หะรอม มหาวิทยาลัยกกะฮู

ครอบครัวของชัยคุวันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ ที่มีสายสัมพันธ์จากการสมรสและ ได้รับการบันทึกว่าเป็นอุละมาอูที่มีชื่อเสียง มีดังต่อไปนี้

- ชัยคุวันอะลี บิน อับลคุเราะหฺมาน บ้านกูตัน อัล-กัณฑ์ ภารยาชื่อ วันอาอิชะฮฺ ภรรยาของท่านเป็นน้องสาวของนางวันจิ มารดาของชัยคุวันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ ดังนั้นชัยคุวันอะหมัด จึงมีศักดิ์เป็นหลานของชัยคุวันอะลี ชัยคุวันอะลีเป็นอุละมาอูที่มีชื่อเสียง ท่าน สอนศาสนาที่มหาวิทยาลัยกกะฮู และแต่งตำรา ชื่อ “อัลญะฮะรุลมาฮูบ”

- ชัยคุหมัมมัด บิน อิสมาอีล ดาวูด อัล-พะฎอนีย์ หลานสาวของท่านคือฮัจญะฮฺ ซิตีเซาะดะฮฺ สมรสกับชัยคุวันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ ชัยคุหมัมมัด บิน อิสมาอีล ดาวูดหรือเป็นที่รู้จัก ในนาม ชัยคุนิมะ ก็คือ ท่านเป็นอุละมาอูที่มีชื่อเสียงและเป็นเจ้าของงานเขียนกิตาบ “มัดละฮิล บัคร์ฮอน”

- ชัยคุดาวูด บิน อิสมาอีล อัล-พะฎอนีย์ ขณะยังมีชีวิตท่านเป็นผู้ช่วยตรวจทาน ตำรา (กิตาบมลาฮู-อาหรับ) ก่อนจะส่งเข้าโรงพิมพ์ ท่านเคยสอนหนังสือที่มัศยิดอัล-หะรอม มหา นครมหาวิทยาลัย ต่อมาได้ย้ายไปสอนที่กัณฑ์ มาเลเซีย ท่านเป็นที่รู้จักในนาม ฮัจญ์ดาวูด คอเต็บ เจ้าของกิตาบ “เซอฆูฆุสบูงา” (Segugus Bunga)

- ฮัจญ์มุหมัมมัด บินชัยคุดาวูด (โตะฮาปี) ท่านเป็นบุตรของชัยคุดาวูด บิน อิสมาอีล (ฮัจญ์ดาวูด คอเต็บ) ฮัจญ์มุหมัมมัด บิน ชัยคุดาวูด ได้รับมอบหมายจากชัยคุวันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ ให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าสำนักพิมพ์มัฎบะอะฮฺ อัลอามีรียะฮฺ กัณฑ์นิยะฮฺ โกดาบารู กัณฑ์ ท่านเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งสำนักงาน คณะกรรมการ อิสลามและจารีตประเพณีมลาฮู กัณฑ์ บุตรของท่านชื่อนิกออาดิบ มีบทบาทในการพัฒนา การศึกษาตามแนวทางอิสลามของรัฐกัณฑ์ ผลงานของฮัจญ์มุหมัมมัด บิน ชัยคุดาวูด (โตะฮาปี) คือ

4.2 คณาจารย์ของชัยควันอะหมัด บิน อัล-พะฎอนีย์

คณาจารย์ของชัยควันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ ทั้งในมหานครมักกะฮ์และมหานคร
มะดีนะฮ์ มีดังนี้

1. ชัยคุอุมร์ อัช-ซามิ อัล-บากออี
2. ไชยิดหุเซน อัล-ฮับซี
3. ไชยิดอะบูบักรี ชาฎอ
4. ไชยิดอะหมัด บิน ไชนีญ์ คะหุลัน
5. ชัยคุมุหัมมัด บิน สุไลมาน ฮัสบุลลอฮ์
6. ชัยคุมุหัมมัด ฮักกี อัน-นาซีลีย์
7. ไชยิดมุหัมมัดอะมีน ฮัร-ริฎวาน
8. ไชยิดมุหัมมัดอะลี อัล-วัตรี
9. ชัยคุอับลุกอดิร อัชชีบตี อัญญอรอบลุซซี
10. ชัยคุอิบรอฮีม ฮัร-รอชีดีย์
11. ชัยคุอะหมัด อัค-ดันตาราเวีย

คณาจารย์เชื้อสายปัตตานี

1. ชัยคุมุหัมมัด บิน อิสมาอีล คาวูคีย์ อัล-พะฎอนีย์
2. ชัยคุอับลุครเราะหุมาน อัล-พะฎอนีย์

อาจารย์เชื้อสายกัณฑ์

- ชัยควันอะลี กุตัน อัล-กัณฑ์ตานีย์ และอื่นๆ

อาจารย์เชื้อสาย กรุงคาบูล จาก อัฟกานิสถาน

- ชัยคุอับลุครเราะหิม อัล-กาบูลีย์ (Hj.Wan Mohd. Shaghir Abdullah, 2005 : หน้า

สารบัญ)

4.3 อุละมาอร่วมสมัยของชัยควันอะหมัด บิน อัล-พะฎอนีย์

ชัยควันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ มีโอกาสร่วมศึกษากับอุละมาอุมลายุ ในมัสยิด
อัล-หะรออม มหานครมักกะฮ์ เช่น

1. ชัยคุมุหัมมัดคนะวาวิ บิน อุมร์ บันเตน จากชาวตะวันตก
2. ชัยคุญะมาลุดดีน บิน อิดรีส (นักริ ซีมบีลัน มาเลเซีย)

3. ชัยคุอัปครเราะหุมาน บิน มุหัมมัดอะลี อัล-พะฎอนีย์
4. ชัยคุอะหมัดคอเต็บ บิน อับดุลละฎีฟ จากมีนังกาเบา อินโดนีเซีย
5. ชัยคุอะหมัดคอเต็บ บิน อับดุลฆ็อฟฟาร จากเซมบัส อินโดนีเซีย
6. ชัยคุอะหมัด บิน มุหัมมัดยูนุส จากเกาะลันตาร อินโดนีเซีย
7. ชัยคุอุยมาน บิน อับดุลวะฮาบ จากซาราวัก มาเลเซีย
8. ชัยคุอุยมาน บิน ซิฮานุดดีน จากปอเตียนัด อินโดนีเซีย
9. ชัยคุอัปดุซซะลาม จากกัมปาร มาเลเซีย
10. ชัยคุคอเต็บ กูมังโฆ บาตู ชังการ์
11. ชัยคุอัปคุตมูฎะลิบ บิน ตูวันอับดุลลอฮ์ ฟากิฮ์ กัลันตัน
(Ismail Che Daud, 1988: 57)

เพื่อนร่วมสถาบันอัล-อัซฮัร กรุงไคโร ประเทศ อียิปต์

1. ตูวันฆุรุษัจญีมุหัมมัดอะมีน นัคเค ปัตตานี
2. ตูวันฆุรุษัจญีดาอุด กูบังบูนุต ปาเซมัส กัลันตัน
3. ตูวันฆุรุษัจญีมะหฺมูด (โต๊ะเมอซีร์) โลรองฆาญะฮฺมาตี โกตาบารู กัลันตัน
4. ตูวันฆุรุษัจญีวันอับดุลมุบีน ปุเลาเบอฮฺรู โกตาบารู กัลันตัน

ชัยคุวันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ ได้รับเลือกเป็นตัวแทนของอุละมาอุมักกะฮฺในงานวิชาการนานาชาติ

ทุกครั้งที่มีการประชุมสัมมนาวิชาการระหว่างประเทศซึ่งจัดขึ้นที่กรุงอิสตันบูลหรือที่อื่นๆ ชัยคุวันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์มักได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้แทนของอุละมาอุมักกะฮฺ ดังเช่นในกรณีเกิดความขัดแย้งทางความคิดด้านศิลาฟิยะฮฺระหว่างไชยิดมุหัมมัดยูซุฟ อันนัยฮฺอันนี แห่งเบรุตกับ ชัยคุมุหัมมัดอับดุลแห่งอียิปต์ ชัยคุวันอะหมัดได้รับเลือกจากอุละมาอุมักกะฮฺให้ไปไกล่เกลี่ยความขัดแย้งดังกล่าว โดยชัยคุวันอะหมัดได้เดินทางไปเบรุตเพื่อพบกับไชยิดมุหัมมัดยูซุฟ อันนัยฮฺอันนี และเดินทางต่อไปยังกรุงไคโรเพื่อพบกับชัยคุมุหัมมัด อับดุลและอุละมาอูอื่นๆ ในกรุงไคโรเพื่อแก้ปัญหาคความขัดแย้งดังกล่าว การเดินทางไปยังดินแดนทั้งสองนี้ ชัยคุวันอะหมัดได้พาศิษย์เอกของท่านคือ โต๊ะกีอนาตี อุละมาอูชื่อดังแห่งรัฐกัลันตันไปด้วย ชัยคุวันอะหมัดได้รับการยอมรับในความเปรี๊ยะปราดด้านความรู้ความสามารถจากบรรดาอุละมาอูของโลกอหฺร็อบ (Hj.Wan Mohd. Shaghir Abdullah, 2000 : 106-107)

4.4 สาขาศึกษาของชัยควันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์

นับเป็นสิ่งที่น่าประทับใจ ที่เกือบทั้งหมดในบรรดาศาสนาศึกษาของชัยควันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ ประสบความสำเร็จในหน้าที่ ด้านการเป็นอุละมาอ์และนักการเมือง ตามบันทึกในประวัติศาสตร์การพัฒนาด้านความเจริญรุ่งเรืองของดินแดนในคาบสมุทรมาลายู สามารถสรุปได้ว่า

เบื้องหลังความก้าวหน้าด้านวิชาการอิสลามทั้งทางการศึกษา การเมือง การเผยแผ่อิสลาม ที่บรรดาอุละมาอ์มาลายูสามารถสร้างผลงานไว้ในหลายสาขา มิได้เกิดจากแรงจูงใจจากชัยควันอะหมัดอัลคุซัยและไซยิดเราะซิด ริฎอ ตามที่บางกระแสเข้าใจเท่านั้น แต่อิทธิพลด้านความคิดของชัยควันอะหมัด มีส่วนสำคัญอย่างมากในการสร้างและบ่มเพาะสาขาศึกษาให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าในการสานต่อแนวทางของ อัล-อิสลามให้กับประชาคม

วันมูหัมมัดซะฮะฆิร อัลคุลลอส (1990 : 41) ระบุว่า อัลคุลลอส อัล-กอรีย์ บิน ฮัจญีซอและหุ กล่าวว่า ชัยควันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ เป็นอุละมาอ์ที่มีชื่อเสียงโด่งดัง ไม่เฉพาะแต่ที่มหานครมักกะฮ์และอิยิปต์เท่านั้น ท่านยังเป็นอุละมาอ์ที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดจากอุละมาอ์บนคาบสมุทรมาลายู เช่น ปตานี มาเลเซีย อินโดนีเซีย กัมพูชา ฯลฯ

หนึ่งในบรรดาศาสนาศึกษาของชัยควันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ ที่มีเชื้อสายปัตตานีนั้น มีอยู่ท่านหนึ่งได้รับการโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งสำคัญในกระทรวงยุติธรรม ศิษย์ท่านนี้คือ รองอำมาตย์โท หะยีวันอารงค์ มานีวัน (ตวันมูฮัจญีวันฮารุน บิน ฮัจญีวันหะซัน พ.ศ.2407-2503, ค.ศ. 1864 – 1960 โต๊ะครูปอเนาะจะบังติกอ ปัตตานี) สมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พร. ทรงมีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งให้รองอำมาตย์โทหะยีวันอารงค์ มานีวัน เป็นขุนศรีตุลาการ ดำรงตำแหน่งคะโต๊ะยุติธรรมประจำศาลมณฑลปัตตานี เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ.2474 ศิษย์ท่านนี้ดำรงตำแหน่งคะโต๊ะยุติธรรมมณฑลปัตตานี เป็นคนที่ 2 ต่อจากคะโต๊ะยุติธรรมฮัจญีนิกา ระเด่นอะหมัด

วันสมาน ศรีตุลาการ (2550) บุตรชายของรองอำมาตย์โทหะยีวันอารงค์ มานีวัน ได้ให้ข้อมูลว่า “ภายหลังบิดาเดินทางกลับจากมหานครมักกะฮ์ ท่านได้เปิดปอเนาะใกล้กับพระราชวังจิมเบาะฮ์โยะหุ จะบังติกอ ก่อนที่ท่านจะได้รับการแต่งตั้งเป็น คะโต๊ะกอฎี คนที่ 2 (คะโต๊ะยุติธรรม) ประจำมณฑลปัตตานีต่อจากคะโต๊ะคนแรก คือฮัจญีนิกา ระเด่นอะหมัด ส่วนคะโต๊ะยุติธรรมคนที่ 3 คือ คะโต๊ะฮัจญีวันอิบรอฮีม ศรีตุลาการ คนที่ 4 คือ ฮัจญีวันอิสมาอีล บิน ฮัจญีวันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ (สัสดีพันธ์) คนที่ 5 คือ ฮัจญีวันซุ ฎุเคดาเก็ง กรือเซะ และคนที่ 6 คือ ฮัจญีนิเดร์ วาบา จนถึงคนปัจจุบัน คือ คะโต๊ะอภีรัฐ หมัดสะอิด และคะโต๊ะอิสมาเอ เจ๊ะ”

อัญญวันสมาน ศรีตุลาการ ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับลูกศิษย์ของ(บิดา) ๓วันฉุรุอัญญวันฮารุน บิน วันหะซัน (รองอำมาตย์โทขุนศรีตุลาการ) ว่ามีดังนี้

- สุตต่านอับดุลกอเคิร เกาะมะรุคเติน
- กุลาเกี
- อัญญอับดุลอะชีซ บิน อับดุลวะฮาบ ปอเนาะอาชีซสถาน
- อัญญิมุหัมมัดซามัน โต๊ะกาตอง
- อัญญอับดุลวะฮาบ สระอนี (ปะจูชะ กูโบร์โต๊ะอาเยะฮู)
- อัญญูซุฟ ปะการอ (บัณฑิต จรัตศาสน์)

บทบาทของซัยคุวันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ นับว่ามีส่วนสำคัญในการผลิตทรัพยากรบุคคล เพื่อกลับมาพัฒนาสังคมและท้องถิ่นในยุคปลายของการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

การมีส่วนร่วมในด้านการพัฒนาการศึกษาและกระบวนการยุติธรรมของปัตตานี นอกจากลูกศิษย์ของท่านคือ ขุนศรีตุลาการ (๓วันฉุรุอัญญวันฮารุน มานีวัน) แล้ว ก็ยังมีบุตรชายคนโตของคุณของท่าน คือ อัญญวันอิสมาอีล วันซัยคุวันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ สัสดีพันธ์ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นคะโต๊ะยุติธรรม คนที่ 4 ต่อจากอัญญวันอิบรอฮีม ศรีตุลาการ บุตรของขุนศรีตุลาการ

สานุศิษย์ของซัยคุวันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ เชื้อสายปัตตานี

1. ซัยคุอับดุลลอฮู บิน กอซิม โต๊ะซิงฆูรา (เกิดบ้านปรัก อ.สะเคา จ.สงขลา)
2. ซัยคุมุหัมมัด บิน อิดริส อัล-พะฎอนีย์ (บรีอมิน)
3. ซัยคุมุหัมมัดหุเซน บิน อับดุลละฎีฟ (โต๊ะกือลาบอ อ.สาขบุรี)
4. ซัยคุอับดุลอะฮะมัด บิน มุหัมมัดชะมาน อัน-นูฟี อัล-พะฎอนีย์ (โต๊ะยาการ์)
5. ๓วันฉุรุหะยีสุหลง บิน อับดุลกอเคิร อัล-พะฎอนีย์
6. ๓วันฉุรุอัญญวันฮารุน ศรีตุลาการ อัล-พะฎอนีย์ อดีตคะโต๊ะยุติธรรมคนแรกของมณฑลปัตตานี (เปิดสอนสถาบันปอเนาะใกล้กับพระราชวังจะบังติกอ)
7. ๓วันฉุรุอัญญอิสมาอีล อัล-พะฎอนีย์ (ปะคอเอ เชือมูลา)
8. ซัยคุวันดาวูด บิน วันมุสฎาอะฟา อัล-พะฎอนีย์ (มีศักดิ์เป็นอาของ ซัยคุ วันอะหมัด และเป็นพ่อตาของปะคอเอ มั๊กกะฮู)

9. ชัยคุอิสมาอีล บิน วันอับดุลกอดิร บิน วันมุสฎาะฟา อัล-พะฎอนีย์ (ปะคอเอมกกะฮุ)
10. ชัยคุดาวูด บิน อิสมาอีล อัล-พะฎอนีย์
11. เต็งกูมะหฺมุดซุซดี บิน อับดุลเราะหฺมาน อัล-พะฎอนีย์ จุฬาราชมนตรี (ชัยคุอิสลาม) คนแรกของรัฐสงขลานครินทร์ ประเทศมาเลเซีย
12. ชัยคุมุหฺมัดนุร บิน ชัยคุนิคมัด กือจิ อัล-พะฎอนีย์ มีศักดิ์เป็นเหลนของ ชัยคุดาวูด อัล-พะฎอนีย์
13. ตูวันฆูรฮัจญ์อับดุลลอฮฺ บินดังกูเง ปัตตานี
14. ตูวันฆูรฮัจญ์อิบรอฮีม บินดังกูเง ปัตตานี
15. ตูวันฆูรวันอะหมัด บิน ยูซุฟ เปอลูวัน ยามู ปัตตานี
16. ฮัจญ์อิคริส บิน ฮัจญ์อะหมัด หะสามะเราะกาอะ ปัตตานี ท่านเป็นอุละมาอ์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจ โดยชัยคุวันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ได้คูอาบอนูเงาซีนาบระหว่างการเดินทาง ไปอียิปต์จนศิษย์ท่านกลายเป็นมหาเศรษฐี
17. ฮัจญ์มุหฺมัดหะซัน ชัมซุดดีน คีนดง ราเกาะ ปัตตานี
18. ตูวันฆูรฮัจญ์อับดุลเราะซิด บิน ฮัจญ์อิสมาอีล บานา ปัตตานี
19. ตูวันฆูรฮัจญ์มุหฺมัดคีน บินดังกือบง ปัตตานี
20. ตูวันฆูรฮัจญ์อับดุลเราะหฺมาน ปูเลา ปัตตานี
21. ตูวันฆูรฮัจญ์อับดุลเราะหฺมาน อีรซาด ดุยง ปัตตานี
22. ชัยคุอิบรอฮีม บิน ชัยคุอับดุลกอดิร อัล-พะฎอนีย์

สานุศิษย์ ชัยคุวันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ เชื้อสายมาเลเซีย

1. ชัยคุอับดุลอะฮะมัด บิน มุหฺมัดซอและหุ หรือต่วนตาบาล (พ.ศ.2353-2434/ค.ศ.1840-1891)
2. ชัยคุอะหมัด อาดีสบังโกล กลันตัน เป็นนักเผยแผ่ อิสลาม ณ ประเทศกัมพูชา ท่านเปิดปอเนาะที่กัมปงจาม
3. ตูวันฆูรมุหฺมัดยูซุฟ บิน อะหมัด โต๊ะกีอนาตี กลันตัน
4. ฮัจญ์นิคมะหฺมุด บิน อิสมาอีล มุขมนตรีประจำรัฐกลันตัน
ชัยคุวันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ กล่าวกับท่านว่า “มะหฺมุด หากเจ้าต้องการองอาจบน โลกใบนี้ ก็จงไปเรียนวิชาการเมือง”

5. อังฉวีอิบรอฮีม บิน อังฉวียูซุฟ มุฟตีรัฐกลันตัน พ.ศ.2471-2484/ค.ศ. 1928 -1941
6. คู่วันฆูรูอังฉวียะอูบ ชิก เคดาห์
7. คู่วันฆูรูอังฉวีหุเซน บันญาร เคดาห์
8. ชัยควันสุไลมาน บิน ชิดคิก มุฟตีรัฐเคดาห์
9. อังฉวีมะหุมุด บิน อังฉวีมุหัมมัดสะฮิด คอเต็บ (คะโต๊ะลักสะมะนา ผู้บัญญัติศัพท์ วัรตวัน หมายถึง นกข่าว)
10. อังฉวีอับดุลลฮุ บิน มูซา (สิ้นชีพ พ.ศ.2450/ค.ศ.1907) ชาวกลันตัน ดำรงตำแหน่งคะโต๊ะ มะฮุกดาเยโฮร์และ มุฟตีรัฐยะโฮร์
11. อังฉวีอุษมาน บิน อังฉวีมุหัมมัด (โต๊ะบาเจาะ กลันตัน)
12. อังฉวีอะหมัด บิน อังฉวีอับดุลหะลิม (โต๊ะบีนคังฉือลาบิง) “อูละมาอูผู้บุกเบิก สุโหลงโกลก”
13. อังฉวีอับครเราะหุมาน บิน อังฉวีอุษมาน
14. อังฉวีมุหัมมัดซอและหุ บิน อังฉวีมุสฏาะฟา เปอโคต เคดาห์
15. อังฉวีวันมูซา บิน อังฉวีอับดุลหะมัด (พ.ศ.2417-2482/ค.ศ.1874-1939)
16. อังฉวีอิสมาอีล บิน อังฉวีอับดุลหะมัด (โต๊ะกือมูนิง) มาจิง กลันตัน
17. อังฉวีอะหมัด บิน มุหัมมัดชัยนุ
18. อังฉวีอุษมาน ญะลาตุคติน ปอเนาะบุกิตมีร์ตาญุม
19. อังฉวีมุหัมมัด บิน อังฉวีอับดุลหะมัด
20. คู่วันฆูรูอังฉวีอิสมาอีล บิน อังฉวีมะหุมุด กือดัย บูโละหุ กลันตัน
21. คู่วันฆูรูอังฉวีมุหัมมัดซอและหุ บิน อังฉวีหะซัน ซาลอ กลันตัน
22. คู่วันฆูรูอังฉวีอุมร์ บิน อิสมาอีล สุโหลงกือลาตี โโกตาบารู กลันตัน
23. อังฉวีมูซา บิน วันมุหัมมัด อีหม่ามรันเตาป็นญิง กลันตัน
24. คู่วันฆูรูอังฉวีอับดุลลฮุ บิน อิสมาอีล ฉือคิงคุมปัก กลันตัน
25. คู่วันฆูรูอังฉวีอิสมาอีล กือจิ บิน อับดุลวะฮาบ เนอริง กลันตัน
26. อังฉวียูซุฟ บิน อับครเราะหุมาน ปูเลาอูบี กลันตัน
27. อังฉวีอิสมาอีล บิน อังฉวีอับดุลมะญิด มุฟตีเมืองปอนเตียนัก อินโดนีเซีย
28. ชัยคุอิคริส บิน หุเซน อัล- กลันตานีย์

ท่านเป็นศิษย์เอกของซัยคิววันอะหมัด ที่มีส่วนร่วมกับซัยคิววันอะหมัดในการตรวจทาน กิตาบบัญญาวีและอาหรับ ก่อนเข้าตีพิมพ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตัฟซีร์บัยคอวีย์ ที่เขียนโดยซัยคุ อับดุลเราะฮูฟ อัล-ฟันซูรีย์

29. สุลต่านมันซูร์ อิบนิ อัล-มัรฮูม สุลต่านมูหัมมัดที่ 3 พ.ศ.2433-2443/ค.ศ. 1890-1900
30. สุลต่านไชนัลอะบีดีนที่ 3 แห่งรัฐตรังกานู
31. คูวันฆูรฮัจญ์ฮุเซน บิน ฮัจญ์มูหัมมัดอมิน เบอสุด ตรังกานู
32. เต็งกูตง บิน เต็งกูเงาะฮู เจ้าเมือง เบอสุด ตรังกานู
33. วันอะหมัด บิน ฮัจญ์วันอาวัน
ซัยคิววันอะหมัด จะเรียกท่านเป็นการส่วนตัวว่า “ปะคอมะ” โดยทั่วไปท่านจะเป็นที่รู้จักในนาม “อาลิมกัถันตัน” หรือ อีกชื่อหนึ่ง คือ วันอะหมัด กัมพูชา บุตรชายคนหนึ่งของท่านที่ชื่อมูหัมมัดซัยนูภายหลังได้เรียนกับซัยคิววันอะหมัด และได้ถูกส่งไปเรียนต่อยังประเทศอียิปต์พร้อมกับบุตรชายของซัยคิววันอะหมัด คือ วันอิสมาอิล
34. ฮัจญ์มูหัมมัดกอซิม บิน วันอับดุลเราะฮูมาน นานิง มะละกา
35. ซัยคุอับดุลลอฮู เซาะมัด ฟิลฟูตานี
36. คูวันฆูรฮัจญ์มูหัมมัด บิน สะอีด ซาลอ กัถันตัน
37. ซัยคุอับดุลลอฮู บิน อิบรอฮีม อัล-กัถคาฮีญ์ เคดาห์

สานุศิษย์ของซัยคิววันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ เชื้อสายกัมพูชา/จามและเวียดนาม

1. ฮัจญ์มูหัมมัดซอและหุ คะไต้ะบูติธรรมกัมพูชา
2. เต็งกูสุไลมาน ท่านเป็นอูละมาอ์และนักเผยแพร่อิสลาม ในชุมชนมุสลิมกัมพูชา ที่มีเชื้อสายเชื้อสายปัตตานีและกัถันตัน
3. ฮัจญ์อิสมาอิล กัมพูชา
4. มูหัมมัด ซิดดิก กัมพูชา
5. ฮัจญ์อามาน กัมพูชา
6. คูวันฆูรฮัจญ์มูหัมมัดฎอฮิรุ กัมพูชา
7. ฮัจญ์อับดุลหะมีด
8. ฮัจญ์มูหัมมัดฎอฮิรุ บิน นูหุ อิหม่ามมัสยิดจาม
9. ฮัจญ์อับดุลมาลิก

10. คู่มือจริยศาสตร์อิสลาม กัมพูชา

สาขาศึกษาของชัยควันอะหมัด เชื้อสายอินโดนีเซีย

1. ชัยคุสไลมาน อีร์-ราชูลีย์ ผู้ก่อตั้งพรรคอิสลามอินโดนีเซีย Parti Politik Islam Indonesia มีชื่อย่อ "Perti" (Persatuan tarbiyah Indonesia)
2. ชัยคุมูหัมมัดญามิล ญาโฮ สุมาตรา ตะวันตก เกานำพรรคอิสลามอินโดนีเซีย
3. ชัยคุหะซัน บิน มะอูซุม
4. ชัยคุอับลวาฮิด ตาบิก ฆาดัง
5. ชัยคุมูหัมมัดสะอัด มุงกา
6. ชัยคุมูสฎาะฟา บิน หุเซน
7. ชัยคุอับบาส ลาดัง ลาวัส
8. K.H. ฮาซิม อัซฮารี ผู้ร่วมก่อตั้ง พรรค Parti Nahdatul Ulama'
9. ชัยคุอับลหะมิด ญูซ
10. ชัยคุมูหัมมัดญูฮิร ญะลาตุคติน อัล-มีนังกาบาวิ
11. ชัยคุอิสมาอีล บิน อับลมูฎะลิบ อัล-อาชี
12. ฮัจญีอับลุรรีอซซาก บิน ฮัจญีมูหัมมัด รอฮิส ลัมปูนี (ลัมปุง)
13. ชัยคุอะหมัด บิน ญูฮิร อัล-การูอี
14. เต็งกูหะซัน รีเยา
15. เต็งกูอาดัม รีเยา
16. เต็งกูมูหัมมัด สะฮิด รีเยา
17. เต็งกูอับลลอสรีเยา
18. เต็งกูอะหมัด ตาบิบ รีเยา
19. ชัยคุบาชีวานี อิมรอน มหาราญา อิหม่าม ชัมบัส
20. คอเต็บ มูหัมมัด ญาบิร ชัมบัส
21. ฮัจญีอับลมุญะญิด ญัมบี
22. ชัยคุอับลุรเราะหฺมาน ซิดคิก บิน มูหัมมัด อะฟีฟ อัล-บันญารี มุฟตี รีเยา
(Hj. Wan Mohd. Shaghir Abdullah, 1990:41-53)

4.5 บั้นปลายชีวิตของซัยควันอะหมัด บิน อัล-พะฎอนีย์

ซัยควันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ กลับไปสู่ความเมตตาของอัลลอฮ์ สิบห้านะซัวะตะอาลา ที่เมืองมีนา มหานครมักกะฮ์ ขณะประกอบพิธีฮัจญ์ ในคืนวันที่ 11 ชุลฮิจญะฮ์ ฮ.ศ.1325 ตรงกับ วันที่ 14 มกราคม พ.ศ.2451/ค.ศ.1908 ศพถูกนำมาขังมหานครมักกะฮ์ ศพของท่านถูกฝังที่สุสานมะอูลา ใกล้กับที่ฝังศพของท่านหญิงซ็ดีเคาะดีญะฮ์ ภรรยาของท่านนบีมุหัมมัด ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม สาเหตุของการเสียชีวิตของซัยควันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ จากบันทึกของซัยควันดาวูด บินวันมุสฎาะฟา อัล-พะฎอนีย์ และซัยควันอิสมาอีล บิน ซัยควันอะหมัด อัล-พะฎอนีย์ ที่มีจดหมายไปยังเต็งกูลง บิน เต็งกูเงาะฮ์ เจ้าเมืองเบอซุต ตรังกานู ลงวันที่ 22 เดือนชุลฮิจญะฮ์ ฮ.ศ.1325 ระบุว่า ในตอนแรกท่านล้มป่วยด้วยโรคอัมพฤกษ์ครึ่งตัวเมื่อวันที่ 22 ญะมาดีลอาคริ จากนั้นก็หายป่วย ต่อมาเมื่อถือศีลอด 6 วันผ่านไปก็ล้มป่วยอีก จากนั้นไม่นานก็หายเป็นปกติ สามารถเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ได้ หลังจากละหมาดซุบหุในวันอีดิลอัฎฮา ท่านล้มป่วยอีกจนถึงหลังละหมาดมัฆริบ ท่านก็สิ้นลมหายใจกลับไปสู่เมตตาของอัลลอฮ์ สิบห้านะซัวะตะอาลา (Hj.Wan Mohd. Shaghir Abdullah, 1990:60)